

Ojczysty - dodaj do ulubionych / Ciekawostki językowe

NAZWISKO

OJCZYSTY – DODAJ
DO ULUBIONYCH

Wyraz NAZWISKO w dzisiejszym znaczeniu, czyli ‘dziedziczna nazwa rodowa; najważniejszy człon osobowej nazwy własnej’, używany jest dopiero od końca XIX w. Wcześniej słowo to mogło oznaczać jakąkolwiek nazwę własną – imię, przyzwisko, nazwę przedmiotu, rośliny, zwierzęcia czy obiektu geograficznego. Miało podobny zakres znaczeniowy do dzisiejszego zakresu słowa NAZWA. Jeszcze w XIX w. wyrazy IMIĘ, NAZWISKO, PRZEZWISKO były używane wymiennie. Pierwszym zachowanym dokumentem, dostarczającym nam informacji o tym, jak nazywano ludzi, jest XII-wieczna „Bulla gnieźnieńska”. Bulla zawiera m.in. wykazy mieszkańców poszczególnych wsi, np.: Obowiązek koniuchów pełnią: Gościwuj, Wojuta, Niezamysł z trzema braćmi, Goszczon, Dziadk, Radost, Mękosza, Nadziej, Mozuta. Podane nazwy są jednoczłonowe – wiek XII zna zatem tylko imiona, nie zna nazw dziedzicznych, rodowych. W dokumentach z XIII w. podawane są już imiona wraz z danymi na temat pokrewieństwa, np. Bogdan syn Sulena z synami, Micherz brat jego z synami, Matuł syn Sułuja z synami itd. W innych dokumentach z tego wieku znajdują się nazwy ze wskazaniem na miejsce pochodzenia: Przedbor z Mazowsza, Tomasz syn Pietrka z Wrocławia, Bernard kapelan z Ruszczy itp. Pierwszy zapis wskazujący na istnienie nazwy rodowej pochodzi z „Księgi henrykowskiej” z II poł. XIII w.: „Widząc to sąsiedzi (...) nazwali go Bogwał Brukał, stąd to całe jego potomstwo zwie się Brukalicy...”. NAZWISKO jako przydomek czy przyzwisko, jako drugi człon osobowej nazwy własnej, zaczyna pojawiać się dopiero w XIV w. Księgi miejskie i zapiski sądowe z tamtych czasów odnotowują już osobowe nazwy własne o niemal dzisiejszej postaci: Jakusz i Matyjasz synowie Przybka Lisa, Jan zwany Baran, Jaszko Męczyc, Mirosław z Jaszkowa... Warto wiedzieć także, że obowiązek prawy posiadania nazwiska nie istniał aż do końca Rzeczypospolitej szlacheckiej: do czasów rozbiorów nie doszło do kodyfikacji prawa cywilnego, rodzinnego i opiekuńczego, a jeszcze w początkach XIX w. nie wszystkie grupy społeczne miały obowiązek posiadania nazwiska w jego dzisiejszym rozumieniu.